

SOSYAL KOOPERATİFÇİLİK VE ÜLKEMİZDEKİ YERİ

S.Sedat AKGÖZ *

Emre ERCAN **

Özet : Dünyada gelişmiş ülkelere bir özenti var. Gelişmekte olan ülkeler, az gelişmiş ülkeler ve gelişmemiş ülkeler gelişmiş ülkelerin nasıl geliştiğini araştırmak yerine direkt onlar gibi olmak istemektedirler.

Gelişmiş ülkelere baktığımızda hepsinin temelinde yardımlaşma, dayanışma, birlik, beraberlik ve tek yumruk teorileri yer almaktadır. Bu teoriler aslında kooperatifçiliğin temel unsurlarıdır. Bir yere çıkmak için muhakkak suretle ezilme ve dayanarak sabretme teorileri vardır. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in akıl hocası Şeyh Edebalı'nın nasihatinde de dediği gibi "Yüksekte olanın düşmanı çok olur." sözü şu an çok daha iyi anlaşılmaktadır. Bu sözün tam tersi bir teori oluşturmak ta mümkün olabilir; "Alçakta olanın düşmanı çok olabilir." Yani günümüz dünyasında gelişmiş ülkeler; gelişmekte olan ve daha alt kıstastaki ülkeleri ezerek, zorlayarak ya da yok ederek kendi yerini güvende tutma politikası izliyorlar.

Kooperatifler kullanıldığı ülkelerde muhakkak kalkınmaya yardımcı olan kuruluşlardır. Bu kurumların birçok etkisi varken bunların en önemlisi sosyal boyutlardır. Sosyal boyutlar makalede geniş bir biçimde anlatılmıştır. Engelli vatandaşların ekonomiye katkı sağlayarak sosyalleşmelerine yardımcı olmak, mağdur kimselerin yardımlarına koşarak onları hayata rehabilite etmek ve onların hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak kooperatifler için uygun bir eleman kaynağı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Kooperatifçilik, Ahilik, Kalkınma, Barış, Kolektif Modelleme

Social Cooperatives and Our Country Place

Abstract : There is a desire to imitate developed countries in the world. Developing countries, underdeveloped countries and undeveloped countries directly want to be like developed countries instead of searching how they succeeded in become a developed country.

When we make a research about developed countries, they all have mutual aid, public spirit, combination, and cooperation theories in origin. These theories are actually basic factors of cooperative trading system. We all know that we will go thorough hard times to be in a good position in this

---

* Öğ. Gör. AEÜ. Mucur Meslek Yüksekokulu sakgoz@ahievran.edu.tr

** AEÜ. emre-4713@hotmail.com

sector. As Seyh Edebali, the mentor of Osman Bey who was founder of Ottoman Empire, said “ High degree people have much more enemies. “ , we understand this speech very well now. On the other hand it is possible to come up with a theory “ Lower degree people may have more enemies. “ Developed countries are following a certain political policy to keep their position in safe by forcing or destroying developing and underdeveloped countries.

Cooperatives are organizations that help countries growth and developing when it is used in a country. They have a lot of effects and maybe the most important one is social ones. Social effects are explained in details in article. It may be good source of staff for cooperatives by helping disabled people socialize and their rehabilitations and helping them to reach their aims.

Key Words: Social Cooperatives, Akhism, development, peace, modeling collective

GİRİŞ

Kurulu bir düzende musluk gibidir dünya. Musluğun vanasını çevirince sistemi harekete geçirir. O sistemin biri tarafından kontrol edilmesi, düzeltilmesi, düzeni sağlaması, geri bildirim yapılması ve yenilenerek daha aktif hale getirilmesi gerekir.

2011 dünyasında nedendir bilinmez ama herkes musluğun kontrol elemanı olmaya çalışıyor. Görülen tarafında amaç düzeni sağlamak olsa da görülmeyen tarafta sistemi kendi istediği gibi kontrol ederek kendinden başkası o sistemde yer almasın şeklinde bir ilerlemeye rastlanıyor.

Sömürülen bir devlet olmaktan kaçınan ve bu düşünceyle kendine özgü modellerle kooperatifçiliği kendine gelişim anahtarı olarak belirleyen devlet İSRAİL’ dir. Kooperatifçilik bu ülkede öyle bir benimsenmiştir ki dünyada sayısı 5 olan tarımsal kooperatif modellerinden 2 tanesi bu ülkeye aittir. Kibutz olarak anılan modelleme ile o kadar hızlı gelişim sağlamışlardır ki bu modelleme ülkenin kurulmasında önemli rol üstlenmiştir.

Bu ülkeye bakıldığında, onu bu kadar güçlü ve hızlı hareket ettiren cesaret değil tek yumruk şeklinde büyümeyi istemeleridir. Temelinde kooperatifçilik olan bir gelişim süreciyle hızla büyüyorlar ve uluslar arası kamuoyunda her an kendilerinden bahsettiriyorlar.

Kibutz-Kolhoz ikilemesi o ülkede o kadar güzel ilerliyor ki büyümek elde değil tabii ki. Bu ülkenin diğer ülkelerden daha az gelişmiş bir kooperatif türü vardır ki o da SOSYAL KOOPERATİFÇİLİK’ tir. Amaçları büyüme olarak hareket etseler de bir yerde Avrupa ülkelerinden geri kalmışlardır. Avrupa ülkeleri (İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD) herkesin gelişmesini isterler ama kendilerinden fazla olmamak üzere.

Sosyal kooperatifçilik, Avrupa tabanlı başlayarak dezavantajlıları (engelliler) sosyal hayata sokarak ekonomiye katkı sağlamaları ve sosyalleşerek istihdam edilmelerini amaçlamıştır. Ülkemiz, kooperatifçiliği kendi topraklarında ortaya çıkarmasına rağmen değerlendiremeyerek Avrupa ülkelerine kaptırarak geriden gelmekte ve gelişmek için uğraşlar içindedir.

1930'larda başlayarak gelişmeyi hedef alarak ortaya çıkarılan toprak reformu hareketi büyük sorunları ortaya çıkarmıştır. Amaç, topraksız çiftçiyi toprak sahibi yaparak kalkınmasını sağlamaktır ama son anda eklenen bir madde ile bu amaç yanlış yola sürüklenmiştir. ¹

Sosyal kooperatifleri geliştirmek için bazı görüşler ortaya atılmıştır. Makalede bu görüşleri incelediğimizde en güçlü yol dezavantajlıları ve imkânsızları (şiddet mağdurları, SHÇEK mensupları, vb) kullanarak kalkınmak olmuştur. Makalede buna yer vererek bir izlenim yarattık.

SOSYAL KOOPERATİF

Kar amacı gütmeyen, üyelerinin sosyal katılımını ve asgari yaşam standardını sağlayan sivil yapılanmalardır. Bu nedendendir ki kamusal desteğe ve yönlendirilmeye ihtiyacı vardır. ²

Sosyal Kooperatifin Ortaya Çıkışı

1950'lerden sonra Avrupa'da dezavantajlı gruplar için yeni bir istihdam ve sosyal katılım modeli olarak uygulanmaya başlanılan Sosyal Kooperatifçilik hareketi, krizlerle daha da derinleşen işsizlik sorununa alternatif bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal iş kooperatifleri ve sosyal firmaların amacı, iş hayatına giremeyen insanlara iş ortamı sağlamak ve onları istihdam etmektir. ³

Türkiye'de Sosyal Kooperatifçilik

Anayasanın 171. Maddesine göre devlet kooperatifçiliğin gelişmesini desteklemek için görevlendirilmiştir. (171. Madde "Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretiminin arttırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır." Ancak Türkiye'de kooperatifçilik gelişmemiştir.

Temmuz 2009 tarihli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı rakamlarına göre Türkiye'de 73,322 adet kooperatif bulunmaktadır. Ancak bunların sadece 28 adedi eğitim kooperatifi, 20 adedi ise yardımlaşma kooperatfidir. Son zamanlarda sosyal kooperatifler kadınlar tarafından kurularak geliştirilmeye başlanmıştır.

---

¹ KOÇ,Hakan,Kooperatifçilik Bilgileri,

² www.skgm.kadikoy.bel.tr

³ www.skgm.kadikoy.bel.tr/gelişim

Kooperatiflerin Rollerini

Kooperatifler yürüttükleri hizmetleri kooperatifçilik ilkelerine göre yerine getirirler. Halkın bir araya gelerek oluşturduğu bu örgütsel yapılar, sosyal hedeflere yönelik çalışmak yanında ekonomik faaliyet yürütürler. Yapıları ne bir derneğe ne de bir şirkete benzer. Bu noktada derneklerde, şirketlerde bazen kooperatiflerin yapılarını yadırgarlar. Şirketler tarafından kooperatiflerin ekonomik etkinlikleri nedeniyle haksız rekabet yarattıkları öne sürülür. Ülkemizde olduğu gibi dernek benzeri bir yapıya sahip olan üretici birlikleri doğrudan ticaret yapmak isterler.

Şirketlerde kâr en önemli hedef iken kooperatiflerde sosyal amaç ön plandadır. Şirket ortaklarına kar dağıtırken, kooperatifler ortaklarına yaptıkları alışveriş oranında risturn öder. Şirketlerde ortakların sınırsız hissesi olmakla birlikte hisseler sınırlı sayıda kişinin eline geçebilir ve yönetime tek başına hâkim olma imkânı vardır. Kooperatiflerde ise sınırlı ortaklık vardır. Şirket yönetiminde ortağın sahip olduğu sermayeye göre oy hakkı varken, kooperatiflerde her ortak ortaklık payları ne olursa olsun bir oya sahiptir.

Kooperatifler hayatımızın her alanında kurulma avantajına sahip sosyal amaçlı ekonomik örgütlenmelerdir. AB ülkelerindeki kooperatifleri incelediğimizde tarım ve balıkçılık, emek, bankacılık, sigortacılık, turizm, sağlık, tüketim, enerji, eğitim, sanat, medya, taşımacılık, yenileme, gençlik, denizcilik, danışmanlık ve engelli kooperatifleri olarak hizmetler verildiğini görmekteyiz. Bu örnekleri daha da artırmak mümkündür. Uluslararası Kooperatifler Alyansının web sayfasında ülkelerdeki üye örgütleri incelediğinizde çok daha fazla kooperatif çeşidi görülmektedir.

Ülkemizde ise yaygın olarak görülen kooperatif çeşitleri, başta tarım (orman köyleri, tarım kredisi, tarım satış ve su ürünleri kooperatifleri de dâhil) olmak üzere yapı, taşımacılık, eczacılık, tüketim kooperatifleri, eğitim, kültür ve sanat kooperatifleridir.

Ülkemizde son yıllarda kurulan kooperatiflerimizden biri de Eğitim, Kültür, Dayanışma ve İşletme Kooperatifi olarak kurulan engelliler kooperatifleridir. Bu kooperatifleri diğerlerinden ayıran sosyal amacının daha ağırlıklı olmasıdır. Engelli ailelerinin ve de özellikle annelerinin kurdukları kooperatif yürütülen faaliyetleri itibariyle çok özeldir. Çünkü engellilere hizmet etmek amacıyla kurulmuştur.

Engelliler sorunları nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlayamayan insanlarımızdır. Bedensel Engellilerin zamanında fizik tedavi, teknik cihaz ve malzeme desteği ve iyi bir şehir ve işyerlerindeki düzenlemelerle normal yaşama katılma imkânları vardır. Zihinsel engellilerin engel seviyelerine bağlı olarak eğitim desteği ile toplumsal yaşama kazandırılmaları ve kendi güçleri ile yaşama katılmaları mümkündür.

Engellilerin sorunlarının sadece devletin yapacağı desteklerle çözümlenmesi pek tabii mümkün değildir. Engelli ailelerinin de eğitimde katkıları büyüktür. Aileler bir eğitimci gibi donanımlı olmak ve çocuklarının geleceğini hazırlamak zorundadırlar.

Özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılda şehirlerin her geçen gün büyüdüğünü, gerek ekonomik gerekse kültürel etkiler sonucu aile bağlarının her geçen gün daha da zayıfladığı dikkate alınırsa engelli çocukların ve büyüklerin gerek eğitimi gerekse korunması daha da önemli hale gelmiştir. Ailelerin geleceğe yönelik daha etkin çözümler aramalarını zorunlu hale getirmiştir.

Ülkemizde bu gerçeği gören engelli aileleri el ele vererek İzmir'de Ege Tüm Engelliler Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi (EGETEKO), İstanbul'da Tomurcuk Eğitim, Kültür, Dayanışma ve İşletme Kooperatifi çatısı altına toplanmışlardır. Engelli olan kendi çocuklarına ve diğer engellilere hizmet etmek amacıyla kendi özgür iradeleri ile kooperatiflerini kurmuşlardır.

Kimse onlara siz kooperatif kurunda para verelim dememiştir. Hepside bu konuya gönül vermiş, canları olan çocuklarına gelecek kurmak amacıyla yola çıkmışlardır. Ülkemizdeki bürokrasinin ve çevrenin olumsuzluklarına rağmen bunu başarmışlardır.

Bu kooperatifin ortağı olan anneler “Bizler ve eğitimciler, çocuklarımıza ne verirsek verelim, onlar ancak belli bir kısmını alıp, hayata geçirebiliyorlar. Ve hepimiz biliyoruz ki bizim çocuklarımız ve gençlerimiz gibi olan bireyler, hiçbir zaman sağlıklı insanlar gibi çalışma hayatına ve sosyal yaşama rahatlıkla uyum sağlayamayacaklar. Bizlerin maddi düzeyleri ne olursa olsun, onlar o olanakları kullanamayacaklar. Çünkü onların bedensel ya da zihinsel yetersizliği var. “ diyerek düşünmüşler, bir ölçüde devlet kurumlarında ve özel kuruluşlarda yaşanan olumsuzlukları da dikkate alarak, çocuklarına çeşitli iş olanakları oluşturmak, sosyal hayat içinde onlara da bir yer açabilmek amacıyla, Özel Eğitim ve Mesleki Rehabilitasyon Merkezi'ni açmışlar, sosyal etkinliklere ve eğitimlere ağırlık vermişlerdir. Engellileri hayata kazandırmışlardır.⁴

Adı gibi ülkemiz için kendileri de tek ve tomurcuk olan kooperatifler faaliyet konusu olarak ülkemizde yeni bir uygulamadır. Kooperatifin ana sözleşmesine konulan bir madde ile yasalara göre bir kısım gelirin rısturn olarak ortaklara dağıtımı yerine tümüyle kooperatif için kullanılması kararlaştırılmış, yönetiminde hiçbir ücret almadan görev yapması öngörülmüştür. Elde edilecek tüm gelirin zaman içinde kurulacak bedensel ve zihinsel engelli bireylerin rehabilitasyon tesisleri ve yaşam köyü kurulması amacıyla değerlendirilmesi planlanmıştır.

---

⁴ www.engelsizis.kadikoy.bel.tr/txt

Onların bu yolculuklarında yaşadıklarını hepiniz az çok tahmin edebilirsiniz. Çünkü örgütlenme ile uğraşan iyi niyetli olan birçok insan bu tür engellerle karşılaşmaktadır. Öncelikle ülkemizde bazı kooperatiflerin yaşadıkları olumsuzluklar ve kamuoyuna pompalanan kötü propaganda ile belki resmi görevliler bile kolaylık tanımayabilir, hatta şüphe ile bakarlar, çünkü onlarda ve de bazı insanlarımız böylesi sosyal bir amaç için yola çıktığını anlamakta güçlük çekerler. Ortaya çıkan eser bugüne kadar toplumun karşılaşmadığı bir düşünce ile oluşmuş bir yapıdır. Her şeyi ile insani duygular ile dolu olan bu kooperatifin her tuğlasında o annelerin yürekleri ve gözyaşları vardır. Kooperatif de onların çocukları gibidir.

Kooperatifler bu noktada devletin işini kolaylaştırma rolü oynayabilecek bir modeldir. Ayrıca ülkemizin sınırlı kaynakları içinde engellilere ayrılan kaynakların gereği gibi kullanılması ve özel sektöründe piyasanın sadece kendilerine kaldığı mantığından kurtulması için kooperatiflere ihtiyaç vardır. Kooperatiflerin sorumluluklarından biri de ortakları yanında kamunun menfaatlerine de uygun davranmaktır.

Bir ülkenin gelişmişlik ölçülerinden biri de engellilere verilen hizmetleridir. Gelişmiş ülkeler bu hizmetlerini sadece devlet olarak değil, kurulan kooperatiflerin desteği ile de gerçekleştirmektedirler. Ülkemizde de devlet sınırlı ekonomik imkânlar arasında kaynak yaratıp görevini yerine getirmeye çalışmaktadır. Kaynakların verimli kullanılması ve kullanımının gözlenmesi ve bir ölçüde denetlenmesi tüm engelli ailelerinde sorumluluğundadır. Bu görev doğrudan verilen bir görev olmayıp bir vicdani görevdir.

Bir Sosyal Kooperatif Geliştirme Örneği

Kadıköy Belediyesi Sosyal Kooperatif Geliştirme Merkezi

Kadıköy Belediyesi tarafından kurulmuş olup Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı ve diğer, konuyla ilgili Sivil Toplum Örgütleri tarafından desteklenmektedir. Merkezin amacı sosyal kooperatifçiliği tanıtmak ve sosyal kooperatifçilik yapmak isteyen dezavantajlı gruplara bu alanda danışmanlık yaparak kooperatif kurma ve geliştirme sürecinde destek olmaktır.

Merkez, dezavantajlı grupların istihdam olanaklarını arttırmak ve sosyal hayata daha aktif katılmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur.⁵

Merkezin Hedefi:⁶

1. Sosyal kooperatifçilik konusunda bilgilendirme yapmak.

⁵ www.kadikoy.bel.tr/dskoop.html

⁶ www.kadikoykonsey.org/Ana_sayfa.aspx.AD=2032

2. Konusuyla ilgili detaylı bilgi almak isteyenlere sosyal kooperatifçilik ile ilgili bilgilendirme toplantıları gerçekleştirmek.

3. “Sosyal Kooperatif” kurmak yönünde karar almış gruplara konuyla ilgili eğitim vermek.

4. Bu gruplara kooperatif kurma aşamasında ve işletme sürecinde danışmanlık hizmeti vermektir.

Sosyal Kooperatiflerin Geliştirilmesi

Kooperatifçiliğin temeli Anadolu’dan çıkmasına rağmen, gelişimini hala tamamlayamamış bir ülkede kooperatifçilik üzerinde uğraşlar içinde bulunuyoruz.

12.yy da Anadolu’da ortaya çıkan AHİLİK kültürü ile kooperatifçiliğin temeli atılmış olup, temelinde yardımlaşma, dayanışma, birlik, beraberlik olan Ahiliği bizim atalarımız ortaya çıkarmasına rağmen bizden önce gelişimi Avrupa ülkelerinde olmuştur.

17- 18.yy’larda Avrupa devletleri ülkemizin çeşitli vilayetlerine araştırmacılar gönderip kültürümüzün temelini araştırıp, öğrenip, çalmışlardır. Kendi ülkelerinde Ahiliği değiştirip kooperatifçilik olarak ortaya çıkarmışlardır.

Yeryüzünde toprağı bulunmazken gidip işgalle kendine ülke yaratan İsrail, elinde birçok ülkeyi barındırmasına rağmen şu an tek isim altında yaşayan Rusya, ezelden beridir amacı sömürgecilik olan İngiltere,18.yy’a kadar Osmanlı Devleti’nin kontrolünde olan ve sonradan karşısına geçen Almanya ve dünya nüfusunun 5’te 1’ini elinde bulunduran Çin gibi Avrupa’nın büyük devletleri kooperatifçilik üzerinde kontrolü elinde bulunduruyorlar. Bu ülkelerin gelişim sürecine bakıldığında hepsinin örneğı Ahiliktir.

Ülkemizde kooperatifçiliğin ortaya çıkışı 12.yy’da Ahilikle ortaya çıkmış olsa da kooperatif ismiyle ilk kez 1863 yılında “Memleket sandıkları” olarak ortaya çıkmıştır. Atatürk döneminde kooperatifçilik için çok büyük bir devrim yapılmış ve kooperatifçilik Türk halkına aşılana başlanmıştır. Atatürk halkı kooperatifçiliğe yönlendirmek için bizzat Silifke Tekir Çiftliği Kooperatifine kurucu üye olarak katılmıştır. Zamanla yapılan yanlış politikalar, yanlış düşünceler kooperatifçiliğı geriletmiştir.1982 Anayasası’nda desteklenmiş tek kuruluş olmasına rağmen faaliyette bulunulmamıştır.58.hükümet tarafından geliştirme planı dâhiline alınan kooperatifçilik yeni bir vizyona sahip olmak için beklentiye girmiştir..⁷

---

⁷ www.kooperatifcilik.gen.tr

60.hükümetin gelişim planında yer alan kooperatifçiliğin geliştirilmesi için stratejik hedefler belirlenmiş olup, bunlardan birisi de E-KOOP projesidir. Hükümetin gelişim programına aldığı kooperatifçilik içinde en önemli olan Sosyal Kooperatiflerin geliştirilmesidir. Kooperatifçilik; birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma esasına dayanan Ahilik' le aynıdır. Eşitlik esasına göre halkın sosyallik seviyesinin aynı olması her gelişen ülkenin ana hedefi olduğu gibi Kooperatiflerinde temel esasları içinde olmalıdır. Kooperatifçilik ilkelerinden birisi olan demokratik yönetim sadece sözde kalmamalı, uygulanmalıdır.

“Eşitlik ilkesi gereğine dayanılarak her birey eşit olmalıdır” teorisini sadece oy hakkıyla sınırlı değildir aslında. Eşitlik her alanda ve her anda olmalıdır. Geçmişten günümüze bakıldığında eşitlik gelişmiş ülkelerde kısmen sağlanmıştır. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde ise söz konusu eşitlik olunca biraz geniş düşünülmalıdır. En iyi eşitlik seviyesi ölçüm aracı kadın ve erkek'tir. Erkekle kadını kıyaslayarak eşitlik seviyesi belirlenebilir. Erkek çalışıyorsa kadın çalışmıyorsa erkeğin eve geldiğindeki psikolojisi çalışma ortamındaki gibi olmamalıdır. Evet, doğru. Kadın çalışmıyor olabilir ama her bireyin bir iş yaptığı unutulmamalıdır. Erkek çalışıyorum diye eve gelince kadını dövmek gibi bir lüksü yoktur kesinlikle. Adana'da yaşanan bir olayda kavga nedeniyle kadın kocasını mahkemeye verir. Mahkeme heyeti kocaya neden karısını dövdüğünü sorunca heyetin aldığı o ilginç ve çağ dışı cevaplar şöyle olur:

“Ben sabah saat 8, akşam 6 çalışıyorum hâkim bey. Eve geliyorum benim karı yemeği yapmış ama hazırlamamış. Akşama kadar eşek gibi çalışıp, elin ağız kokusunu çekiyorum, her gün ayrı kıyafet giymek zorunda kalıyorum ama benim karı bir yemeği yapıp sofrayı hazırlamıyor ve ben çıldırıp onu dövüyorum.”. Bunun üstüne hâkim soruyor:

“Evladım; bu kadın seni işe kirli çamaşırıla mı gönderiyor, yemeği lezzetsiz mi yapıyor, sana ukalalık mı yapıyor, çocuklarına bakmıyor mu, ya da hepsini geç; namussuzluk mu yapıyor? Bunun üstüne adam:

“Hâkim bey; katiyen öyle bir şey yapmıyor ama ben çalışıyorum eve geldiğimde sofraya neden hazır olmuyor diye dövdüm.” Deyince hâkim bey diyor ki: “Evladım sen onun yerine geç de bir çocuk doğur bakalım bu gösterdiğin nedenlerden daha mı hafif bir ölç”...şeklinde devam eden konuşmanın sonucunda adamın söylediği son söz: “ben bir erkeğim o ise kadın hâkim bey.” Olmuştur.⁸

Örnekten de anlaşılacağı üzere erkekle kadın arasında ki eşitlik seviyesi çok aşırı denecek kadar farklıdır. Kooperatifçiliğin ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesi bu farklılığı giderilebiliyor. Kadınlar da artık kooperatif

⁸ www.mahkemeler.net

ortağı olup, meslek edinebiliyor. Hayatta kadınsız olmadığı gibi kooperatifte de kadınsız olmak mümkün değil. Ayrıca kadınların ortak olup ta kurduğu kooperatifler normal kooperatiflerden biraz farklıdır. Çünkü kadınların ortak olduğu kooperatiflerin %85'i sosyal kooperatiflerin temelini oluşturuyor.

Sosyal kooperatiflerin amaçlarını oluşturan eşitlik, sosyalliğin yükseltilmesi, refah seviyesinin yükselmesine kooperatiflerin katkı sağlaması ve en önemlisi de herkesin ekonomiye katkı sağlaması ilkeleri gereğince sosyal kooperatiflerin ülkemiz kooperatiflerinin arasında seviyesini yükseltmesi gereklidir. Sosyal kooperatiflerin gelişmesi için en önemli etki yöneticilerin belirlediği ilerleme politikası içinde yer almaktır.

Kadınların şiddete maruz kalması, erkekler tarafından küçük düşürülmesi ve kadınların sosyallik seviyesinin düşük olması sosyal kooperatife rağbeti arttırması lazım. Sosyal kooperatiflerin etkili olması için öncelikle ortaklarının sosyalliği benimsemesi gereklidir. Şiddete maruz kalan bir kadın kooperatif kurmayı düşünüp te aynı muameleyi gören kadınlarla bir araya gelip kooperatifi kursa ve bir tüketim kooperatifini ortaya çıkarsalar bunu sosyal kooperatifçiliğe döndürüp toplum destekli kooperatif ortaya çıkarsalar ne bu toplumda kadın şiddet görür ne de erkekle arasında seviye farkı kalır.

1999'da erkek çocukla kız çocuğunun okula gönderilme farkı yüzdesi 27 iken 2010 itibariyle bu farklılık yüzde 19'a indirilmiştir. Bu düşüşün en önemli etkeni bilgilendirme yoluyla sosyalliğin yükseltilme çabasının ortaya çıkmasıdır. Bu uğraşla kız çocukları da erkek çocuklar gibi okula gönderiliyor ve aynı seviyede tutuluyor. Bazı kampanyalar düzenlenerek kız çocukların köle gibi kullanılmasının biraz da olsa önüne geçilmiştir. "Baba Beni Okula Gönder, Kardelen, Ünzile" gibi logolaştırılan isimler altında kız çocukların okula gönderilip, onların topluma yararlı birer vatandaş haline getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu kampanyalar hükümetçe de desteklenince tam bir destek projesi haline gelmiştir. Sosyal kooperatifçiliği bu tür kampanyalarla geliştirmek ve desteklemek için biraz maddiyat ve biraz da cesaret gereklidir. Günümüz Türkiye'sinde en etkili ileti kanalı medya ile basın yayın organlarıdır. Kendini basın karşısında anlatabilen personeller gereklidir. İyi bir halkla ilişkiler uzmanı işletmesi için demeçler verirken o kadar rahat hareket eder ki sosyallikte seviyeyi aşmıştır. Bu tür uzmanlarla kooperatifleri desteklemek aslında zor bir şey değildir. Şu an Tarım Kredi Bölge Birlikleri'nde insan kaynakları ve halkla ilişkiler departmanı bulunurken neden bir sosyal kooperatifte bu departman bulunmuyor şaşırtıcı?

Tablo 1. Kadın Kooperatiflerinin Başarısı.⁹

Kooperatif Adı	En başarılı faaliyet
Gündöndü Kadın Kooperatifi (Çorlu)	Anne ve çocuklara yönelik eğitim çalışmaları
Beyoğlu Lider Kadın Kooperatifi (İstanbul)	Hediyelik kutu imalatı
Nilüfer Kadın Kooperatifi (Düzce)	Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti, catering, konut kooperatifi
Çağdaş Kadın Kooperatifi (Adapazarı)	Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti, yerel yönetimle ilişkiler
Doğubeyazıt Kadın Kooperatifi (Ağrı)	Tekstil imalatı ile istihdam yaratma
Bahçelievler Kadın Kooperatifi (İstanbul)	Çocuk-kadın merkezi işletme, yerel yön.le ilişkiler, AB projesi yürütme
Rize Bezi Dokuma Atölyesi (Rize)	Bez dokuma atölyesi
Tomurcuk Kooperatifi (İstanbul)	Zihinsel engelli çocuk ve ailelerine yönelik eğitim hizmetleri
Bandırma Kooperatifi Girişimi (Balıkesir)	Dantel üreten kadınları örgütlü hale getirerek emeğinin karşılığını almalarını sağlamak üzere kooperatif girişimi başlatmak
Gaziantep Kadın Kooperatifi (Gaziantep)	Kadınların özgüvenini kazandırma, toplumda yer açma
İpek Yolu Kadın Kooperatifi (Mardin)	Sabun imalat atölyesi ve çocuk yuvası işletmek
Göz nuru Kadın Evi (Hakkâri)	Dantel, patik, çorap vb üretim yapan kadınları bir araya toplayarak kooperatifleşme girişimi başlatmak
Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Grubu (Muğla)	Kooperatifleşme girişimi başlatmak, sosyal güvenlik vb konularda gündem yaratmak
Karaburun Agro-Turizm Kooperatifi (İzmir)	Yöresel el işleri ve gıdaları tanıtmak, ev pansiyonculuğu
Ödemiş Ev Eksenli Kadınlar Kooperatifi (İzmir)	İmalat ve fuarlara katılarak ürün tanıtımı yapmak
Eyüp Oyuncakları Kooperatifi (İstanbul)	Marangozluk, eski çocuk oyuncaklarını canlandırma
Çanakkale Girişimci Kadınlar Kooperatifi	Çanakkale seramiklerini yeniden canlandırma
Besnili Kadın Kooperatifi (Adıyaman)	El işleri, yufka ve gözleme imalathanesi işletme, arıcılık
Gaziantep Kadın Kooperatifi (Gaziantep)	Antep işlerini üretme, fuarlara katılım
İlk adım Kadın Kooperatifi (İstanbul)	Erken çocukluk bakım ve eğitimi, Kadınlara yönelik eğitim çalışmaları
Yaşam Kadın Kooperatifi (Van)	Bilgisayar, okuma yazma vb konularda eğitim çalışmaları, beceri kursları düzenleme, Kadın İnsan Hakları eğitimleri verilmesi
Filmmor Kadın Kooperatifi (İstanbul)	Kadın örgütlerinin yaptıkları işleri görünür hale getirme, kendi medyamızı oluşturma çalışmaları
Umut Işığı Kadın Kooperatifi (Diyarbakır)	Erken çocuk bakım ve eğitimi

⁹ <http://www.kadinkooperatifleri.org/koop/index.php?option=com>

Kızıltepe Kadın Kooperatifi (Mardin)	Tandır ekmeği ve dokuma üretimi
Bağlar Kadın Kooperatifi (Diyarbakır)	Üretim, eğitim
Suvarlı Kadın Kooperatifi (Adıyaman)	Kuru Üzüm ihracatı
Gayrettepe Kadın Kooperatifi (İstanbul)	Kadın el işlerinin pazarlanması
Biga Kadın Kooperatifi (Çanakkale)	Üretim ve eğitim
Tekirdağ kadın Kooperatifi (Tekirdağ)	Meyve sabunu üretimi
Avanos Kooperatif Girişimi (Nevşehir)	Cam ve seramik süs eşyası üretimi kursları organize etmek ve kurslara katılan kadınlarla kooperatifleşme girişimi başlatmak
Er Kadın Kadın Kooperatifi (Erzincan)	Tekstil ve konfeksiyon atölyesi işletme
Muratlı Kadın Kooperatifi (Tekirdağ)	El işleri üretimi
Simge Kadın Kooperatifi (Kocaeli)	Erken çocukluk bakım ve eğitimi

SONUÇ

Sosyal kooperatifleri geliştirmek için sosyallik seviyesinin düşük olduğu bölgeleri kullanmak etkili olur. Çünkü insanları şaşırtmak için beklenmedik anda beklenmedik olaylar ortaya çıkarmak gerekir. Mesela; bir hapisshanedeki mahkûmla cafede oturan biri aynı değildir. Kafede oturan kişi tutsa bir icat ortaya çıkarsa medyanın beğenisini kazanır ve ilgi alır. Aynı icadı bir mahkûm yapsa o psikolojiyle, o ortamlarla, o imkânsızlıkla nasıl başardığı araştırılıp, medyanın beğenisini kazanmakla kalmaz, ilgi odağı olur. İmkânlar kıt iken büyük işler başarmak cesaretle ortaya çıkan bir yetenektir.

Sosyal kooperatiflerin geliştirilmesi için gidilecek kişiler aslında şiddete maruz kalan kadınlar, SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu)'ta yetiştirilen çocuklar, mahkûmlar ve ev kadınlarıdır. Kocasından şiddet gören kadına hukuki ve maddi yönden destek vererek onun kendi ayakları üstüne durması sağlanabilir. Cezaevinde yatan bir mahkûma imkânlar verip çalışarak hem kendisine hem de ülke ekonomisine katkı yapması sağlanabilir. SHÇEK' te yetişen bir çocuğa taktikler öğretilerek onun bir sokak serserisi olmasının önüne geçilebilir. Bir ev hanımının evde oturarak kocasının eline bakması ve “o getirsin ben yiyeyim” teorisinin önüne geçilebilir. Düşünün ki bir kantin kooperatifi kurulmuş, yiyecekleri kadınlar hazırlıyor, satışları da erkekler yapıyor. Normal bir düzen gibi görünmesin. Bu kadınlar SHÇEK' te yetiştirilen kız çocukları, şiddete maruz kalan kadınlar ve ev hanımlarının dayanışması olarak düşünülün. Satış yapan erkekler ise SHÇEK' te yetiştirilen gençlerle esnaf kaynaşması olarak bakılsın. Bu düzenle bu kantin kooperatifinin ayakta durması sağlanabilir. Yeter ki sen sosyalliği ve kooperatifi geliştirmek iste. İşte ki sana gidiş seçenekleri sunulsun.

Sosyal kooperatiflerin geliştirilmesi sözü sadece lafta kalmamalıdır. Hükümet ve siyasi parti liderleri bu sözü desteklemelidir. Seçim zamanı gelince “şunu yapacağım” demekle olmuyor işte. Şu an İsrail gibi bir ülke ayakta ise ve güçlü ise bunun en temel etkeni kooperatifçilik esasına dayanmalarıdır. Nedendir bilinmiyor ama kooperatifçilik bizim topraklarımızda ortaya çıkmışken şu an diğer ülkelerden kooperatifçilik örneği almaya çalışıp onların nasıl gelişip ayakta kaldığını araştırıyoruz.

Ülkemizde sosyal kooperatiflerin gelişmeyişinin bir etkeni de arazi, arsa gibi yerleşim eksikliğinin olmasıdır. Ülkemiz genelinde kullanılmayan arazi oranı %47 civarındadır. Ülkemiz kurtuluş savaşının bitmesiyle toprak reformu yapılması gerekli olmuş, ama yeterince olmamıştır. Yüce önderimiz ATATÜRK’ ün başlatmış olduğu reform hareketi bazı bölgelerde eşitsizlikle sonuçlanmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde düzensiz toprak dağılımı sonucunda ezilen-ezen tabiri ortaya çıkmıştır. Aşiretlerin toprakları devletten kendi himayesine alması ve devletin bunu denetlememesi en büyük yanlış olmuştur. Hala aynı adaletsizlik devam ediyor. Yani, toprak dağılım düzensizliği ve ezen-ezilen ikilisi hala devam ediyor.

İyi bir toprak reformu başlatılsa ne sokaklarda çatışma olur ne de dağda terör olur. İşi, toprağı ya da imkânı olan bir kişi ne çıkıp sokağa eylem yapar ne de dağa çıkıp askere veya polise kurşun sıkar. Olayların başlangıç sebebi nerde olursa olsun imkânsızlıktır.

Devletin yaptığı yâda yapacağı hamleler birilerinin işine gelmiyor ve imkânsızlık içindeki kişileri seçerek onları güzel yalanlarla kandırıp devlete karşı koz olarak kullanıyorlar. Devlet nerde ne yapacağını çok iyi bilir ama bunlar göz ardı edilecek sorunlar değildir.

Ülkemiz toprakları o kadar kıymetlidir ki Türk milleti hariç herkes bunun farkındadır. Akarsularımızın debisi mükemmel denecek seviyededir ve son yıllarda bunun farkına varılarak hidroelektrik santralleri (HES) sayısı artmaya başlamıştır. Maden ocakları sayısı günden güne artmaktadır. Ama bu maden ocaklarında güvenlik sorunu yüzünden halkın tepkisi sertleşmeye başlamıştır. Ülkemiz bu kaynakları etkin kullanarak ekonomiyi canlandırırken sosyalliği devre dışı bırakarak ilerleme yapmaktadır. Çünkü HES’ lerin kurulduğu alanlarda orman tahribi yapıldığı açık açık görülmektedir.

Devletin yöneticileri gelişimi düşünürken asıl gelişimin ana elemanı olan insanların sosyalleşmesini düşünmelidir. Engelli, işsiz, kimsesiz demeden herkesin aynı sosyal seviyeye gelmesini sağlayabilir. Devlet demek yönetmek demek değildir. Devlet aynı zamanda bireylerin sorunlarına açık olmalı ve büyük küçük demeden herkesin sorununa kulak vermelidir. Sosyallik sadece engelliye, işsive yardım etmek değildir. Engelliye, işsive, gaziye, yaşlıya, gence, kadına ve erkeğe eşit davranarak duyarlı olmaya sosyallik denebilir. Makalemizde daha önce de değindiğimiz bir konu olan

saygı konusu ilk olarak çözümlenmelidir ki sonra ülke saygınlık ve gelişim gösterebilir. Kendi bireyine karşı saygılı, onunla ilgilenen, sorunlarının çözümlenmesi için uğraşlar gösteren bir devlet muhakkak suretle gelişim gösterecektir. Ne olursa olsun sosyalite seviyesini yükseltmek ve dezavantajları avantaja çevirmek mümkün olan bir şeydir.

KAYNAKÇA

Anonim,(2004). Türkiye’de Kooperatifçilik, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Ankara

Demir, E, (2003). Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Ankara

Koç H. (2001). Kooperatifçilik Bilgileri, Ankara

Hazar N. (1996). Kooperatifçilik Dersleri, Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yay, Ankara

Geray C, Kooperatifçiliğin Dünya’da Ve Türkiye’deki Nicel Gelişimi Kullanıcı Memnuniyeti Açısından Bir Değerlendirme: Batıkent Örneği.

Koç H.,Türkiye’de Kooperatifçiliğin Temel Sorunları Ve Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma Ve Uygulama Merkezi(Koop-Mer) , Bilimsel Makale

www.kooperatifcilik.gen.tr/

www.orkoop.org.tr,

<http://www.turkkent.coop/v2/>

<http://www.skgm.kadikoy.bel.tr/dskoop.html>

www.kadikoykonsey.org/altsayfa.aspxID=2032

engelsizis.kadikoy.bel.tr/txtContent.aspxpagename...kooperatif.html

tgm.sanayi.gov.tr>Anasayfa>Güncel Haberler

<http://www.kadinkooperatifleri.org/koop/index.php?option=com>

www.canakkaleicinde.com/karabiga-kadinlar-kooperatifi

www.mihalgazi.gov.tr/default_B0.aspx?content=1038

www.anayasa.org/images/stories/mtn/kadin_uyeler.pdf

<http://www.izmir.bel.tr/Details.asp?textID=7457>

www.sabancivakfi.org/sayfa/mikro-girisimci-kadinlar-is-portali

www.tripadvisor.com.tr/Restaurant_Review-g297986-d1894839-Rev

mersin33gazetesi.com/popup/haber-yazdir.asp?haber=315